

kc Leyenburg protocol dyslexie

Opgesteld door: Sanne Spaans, Jantine Wiersma, Marloes van der Geest
Datum opstellen: 22 augustus 2023
Besproken/goedgekeurd door MT:
Besproken/goedgekeurd door MR:
Besproken/goedgekeurd door Team:
Evaluatie:

Inhoudsopgave

Doel van het dyslexieprotocol	2
Leesproblemen en dyslexie	2
Wat is dyslexie?	2
Dyslexie en comorbiditeit	2
Gevolgen voor diagnostiek en behandeling	3
Zorgniveaus	3
Wanneer komt een kind in aanmerking voor een vergoed onderzoek?	4
Rol van ouders	4
Kleuters	4
Reden voor aandacht dyslexie bij kleuters	4
Procedure kleuterbouw	6
Metingen en toetsen	6
Aanbod op zorgniveau in de kleuterbouw	6
Overdracht van groep 2 naar groep 3	6
Groep 3 t/m groep 8: methodes en metingen	6
Methodes technisch lezen	6
Toetsing	6
Zorgniveaus	6
Stappenplan bij vermoedens van dyslexie	7
Stappenplan	7
Dyslexieonderzoek	8
Dyslexieonderzoek buiten de vergoedingsregeling	8
Individuele behandeling van ernstige, enkelvoudige dyslexie	8
Vergoedingsregeling	9
Wel dyslexieverklaring, geen behandeling	9
Na dyslexieonderzoek	9
Afspraken over (extra) hulp in de klas voor leerlingen met dyslexie	9
Compenserende maatregelen	9
Achtergrondinformatie voor leerkrachten en ouders	10
Bronvermelding	11

Protocol bij (hardnekkige) lees- en spellingproblemen

Doel van het dyslexieprotocol

Het protocol is ontwikkeld om goed kwalitatief onderwijs te kunnen bieden aan leerlingen die moeite hebben met lezen en spellen. Hiernaast is het protocol bedoeld om vroegtijdig lees- en spellingproblemen te signaleren en te onderkennen. Uit onderzoek blijkt dat de kans dat een interventieprogramma een positief effect heeft groter is, als lees- en spellingproblemen tijdig worden gesignaleerd. In sommige gevallen zijn de lees- en spellingproblemen dermate complex en hardnekkig dat hulp van buitenaf nodig is om tot een diagnose dyslexie en passende hulp te komen.

Leesproblemen en dyslexie

In Nederland heeft ongeveer 10% van de leerlingen op de basisschool moeite met lezen. Ongeveer 4% van de leerlingen in het regulier basisonderwijs heeft dyslexie (Blomert, 2006a).

Wat is dyslexie?

De volgende definitie van dyslexie wordt gehanteerd:

Dyslexie is een specifieke leerstoornis die zich kenmerkt door een hardnekkig probleem in het aanleren van accuraat en vlot lezen en/of spellen op woordniveau, dat niet het gevolg is van omgevingsfactoren en/of een lichamelijk, neurologisch of algemene verstandelijke beperking (Stichting Dyslexie Nederland, 2016).

Dyslexie en comorbiditeit

Dyslexie kan samengaan met andere leer- en/of ontwikkelingsproblemen, dit wordt comorbiditeit genoemd. In dit artikel leggen we uit welke andere leer- en ontwikkelingsproblemen voor kunnen komen met dyslexie.

Net als bij andere ontwikkelingsstoornissen, komt bij kinderen met dyslexie vaker een andere problematiek voor, dan bij gemiddeld ontwikkelende kinderen. Bij meer dan 50 procent van de kinderen met dyslexie is er in meerdere of mindere mate sprake van comorbide problematiek.

De meest voorkomende combinaties zijn:

- dyslexie en AD(H)D (aandachtsstoornis)
- dyslexie en ASS (autisme-spectrum-stoornis)
- dyslexie en dyscalculie
- dyslexie en licht verstandelijke beperking
- dyslexie en spraak-/taalstoornissen zoals een taalontwikkelingsstoornis (TOS)

Gevolgen voor diagnostiek en behandeling

Met name voor het onderzoek en de behandeling van lees- en/of spellingproblemen is het van belang om te weten of er sprake is van comorbiditeit. Wanneer dit het geval is, kan het voor een diagnost namelijk lastiger zijn om de diagnose dyslexie te kunnen stellen. Ook is het belangrijk om te bepalen of de bijkomende stoornis geen te grote belemmering vormt voor het volgen van een dyslexiebehandeling.

Ook lichtere problemen, die niet als stoornis worden gezien, worden beschreven door de diagnost. Het gaat dan bijvoorbeeld om lichte problemen met concentratie of in sociaal gedrag. Ook wordt er tijdens het onderzoek naar de intelligentie gekeken. Een beperkte intelligentie (IQ 70-85), waar naast de dyslexie sprake van kan zijn, kan aanpassingen in de behandeling vereisen. Wanneer de andere problemen een dusdanige belemmering vormen voor het onderzoek naar dyslexie en/of de behandeling, dan zullen eerst de andere problemen aangepakt moeten worden en wordt het onderzoek of de behandeling uitgesteld. (<https://dyslexiecentraal.nl/weten/dyslexie/comorbiditeit>)

Zorgniveaus

De ondersteuning op het gebied van lees- en spellingproblemen wordt weergegeven in ondersteuningsniveaus.

Ondersteuningsniveau 1	Goed lees- en spellingsonderwijs in klassenverband. Dit zijn de leerlingen die in het groepsplan onder niveau A & B vallen.
Ondersteuningsniveau 2	Extra ondersteuning in de groepssituatie door de leerkracht (leerlingen die een IV of V score behalen en leerlingen die voor de eerste keer een V-score behalen). Dit zijn de leerlingen in het groepsplan die onder niveau C vallen.
Ondersteuningsniveau 3	Specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de intern begeleiders/leesspecialist in de school/Remedial teaching (leerlingen die voor de tweede keer een V- behalen, de zwakste 10%). Voor deze leerlingen wordt er een individueel handelingsplan opgesteld, die aanvullend is op het groepsplan.
Ondersteuningsniveau 4	Diagnostiek en behandeling in een zorginstituut (zwakste 4% van de leerlingen). Hier vallen de leerlingen onder die op drie meetmomenten achtereenvolgens een V-score op technisch lezen behalen (Cito DMT).

Wanneer komt een kind in aanmerking voor een vergoed onderzoek?

Een kind komt in aanmerking voor een diagnostisch onderzoek als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- Het kind volgt basisonderwijs.
- Het kind heeft achtereenvolgens op 3 officiële meetmomenten een V- score (laagste 10%) op de Cito DMT. Of de leesprestaties V scores (laagste 20%), maar dan moeten de spellingprestaties achtereenvolgende op 3 officiële meetmomenten V- scores zijn (laagste 10%).
- Er is minimaal 2 periodes van 10-12 weken op school adequate hulp geboden op ondersteuningsniveau 3:
 - Minimaal 1 uur per week
 - Door bevoegd onderwijspersoneel
 - Individueel of in kleine groep van max. 4 leerlingen

Om leerlingen voldoende tijd te geven om zich te ontwikkelen, is halverwege groep 4 het eerste moment dat een kind voor een dyslexieonderzoek in aanmerking kan komen. Als een kind niet in aanmerking komt voor de vergoede diagnostiek en behandeling van de gemeente, dan vindt er overleg plaats tussen ouders en de intern begeleider.

Rol van ouders

Op het moment dat er vermoedens zijn van lees-/spellingproblematiek, informeren wij de ouders. De school is verantwoordelijk voor het bieden van goed lees- en spellingonderwijs. De begeleiding op school en thuis moeten in elkaars verlengde liggen.

Ouders kunnen thuis veel doen om de leesontwikkeling van hun kind te stimuleren, als het op een ontspannen, leuke manier gebeurt. Het gaat niet alleen om wat ouders doen, maar vooral om de manier waarop.

Dagelijks lezen is voor leerlingen met (ernstige) leesproblemen van essentieel belang, het liefst op school en thuis.

Op de site www.makkelijklezenplein.nl staan tips voor ouders.

Kleuters

Reden voor aandacht dyslexie bij kleuters

In de kleuterperiode komen er veel onderwerpen aan bod. In deze periode kunnen risicofactoren voor het ontwikkelen van dyslexie naar voren komen. Hierbij kan gedacht worden aan: moeite met het onthouden van de namen van de leerlingen in de klas, dagen van de week, kleuren en later met de letters en cijfers. Het is belangrijk om tijdig risicofactoren te signaleren, zodat hier extra begeleiding en oefenen op kan worden ingezet. Als er risicofactoren aanwezig zijn, wil dit echter niet altijd zeggen dat een kind dyslexie ontwikkelt, maar het risico op dyslexie is dan verhoogd.

Procedure kleuterbouw

In groep 1-2 komen (onder andere) de volgende onderwerpen aan bod:

- Bij boekbegrip wordt er gewerkt aan de boekoriëntatie, verhaalbegrip, functies van geschreven taal, relatie gesproken en geschreven taal en functioneel 'lezen' en 'schrijven'.
- Bij taalbewustzijn wordt er gewerkt aan het nauwkeurig luisteren, bewustzijn van zinnen en woorden, rijmen, bewustzijn van klankgroepen, isoleren van klanken, synthese en analyse van klanken, manipuleren van klanken.
- Bij het alfabetisch principe wordt er gewerkt aan het herkennen van letters, benoemen van letters, letters in woorden, schrijven van letters.

	September	Januari/Februari	Mei/Juni
Groep 1/2	Er wordt gestart met het basisaanbod, als er leerlingen opvallen dan worden deze met de intern begeleider besproken.	Zorgleerlingen signaleren: Inzichtelijk geeft iedere maand een checklist. Als een kind twee keer uitvalt op een onderdeel, dan komt dat terug in het groepsplan en wordt hier extra aandacht aan besteed in de groep. Er wordt gewerkt met een A-, B- en C- groep.	Na het eerste kleuterjaar bekijkt de leerkracht het overzicht van inzichtelijk om leerlingen met risicofactoren te signaleren.

Aanbod op zorgniveau in de kleuterbouw

Zorgniveau 1:

Onder dit zorgniveau vallen alle lessen die in de groep gegeven worden. Alle leerlingen volgen deze lessen en de uitleg die hierbij hoort.

Zorgniveau 2:

Leerlingen die twee keer in de checklist van inzichtelijk opvallen op gebieden die te maken hebben met de aanvankelijk leesvaardigheden vallen in zorgniveau 2. Deze leerlingen krijgen extra instructie en oefening van de leerkracht in de kleine kring. Dit gebeurt twee keer per week 10 minuten.

Zorgniveau 3:

De leerlingen zitten in een heterogene groep (1/2 combinatie). Er wordt gedifferentieerd gewerkt in verschillende niveaus. Als blijkt dat leerlingen op meerdere gebieden

achterblijven, dan wordt er een individueel handelingsplan opgesteld. Dit gebeurt in overleg met de intern begeleider. Afhankelijk van de onderwijsbehoeften van de leerling, wordt het onderwijsaanbod hier op afgestemd. Het programma BOUW kan worden ingezet vanaf januari in groep 2.

Overdracht van groep 2 naar groep 3

Eind groep 2 heeft de leerkracht de overdracht met de leerkracht van 3, ook eventuele zorgsignalen worden hier ter sprake gebracht. Leerlingen die in de kleuterperiode veel moeite hadden met de aanvankelijke leesvaardigheden worden extra in de gaten gehouden. Leerlingen die in groep 2 al gestart zijn met BOUW, gaan hiermee verder in groep 3.

Groep 3 t/m 8: methodes en metingen

Methodes technisch lezen

Groep 3: Veilig leren lezen

Groep 4: Nieuwsbegrip technisch lezen (pilot)

Groep 5: Nieuwsbegrip technisch lezen (pilot)

Groep 6: Nieuwsbegrip technisch lezen (pilot)

Groep 7: LIST (pilot)

Groep 8: LIST (pilot)

Toetsing

Naast de reguliere methode gebonden toetsen, nemen we ook de Citotoetsen af. Deze nemen we 2 keer per jaar af. Respectievelijk in januari en juni. De Cito drieminutentoets (DMT) is van belang voor het signaleren van mogelijke dyslexie. Daarnaast zou ook de Citotoets Taalverzorging, onderdeel spelling, van belang kunnen zijn.

Zorgniveaus

Zorgniveau 1: Alle leerlingen volgen de basisinstructie van de technisch leesmethode.

Zorgniveau 2: Leerlinge die tijdens het eerste meetmoment een V- score hebben behaald.

De leerlingen in zorgniveau 2 krijgen extra ondersteuning in de klas van de leerkracht. Dit vindt plaats tijdens de verlengde instructie na de basisinstructie. Het gaat om 45-60 minuten per week.

Zorgniveau 3: Leerlingen die tijdens het tweede meetmoment weer een V- score hebben behaald, dit ondanks de beste leerkrachten van Den Haag.

Voor leerlingen in zorgniveau 3 is er extra ondersteuning buiten de klas in kleine groepjes van maximaal 4 leerlingen. Deze hulp wordt geboden door een leerkracht, onderwijsassistent of remedial teacher. Het gaat om minimaal 60 minuten per week in een periode van ten minste 20-24 weken. De geboden ondersteuning van zorgniveau 3 komt boven op de hulp van zorgniveau 2. De aangeboden hulp wordt beschreven in een handelingsplan. Tijdens de hulp op zorgniveau 3 wordt er gebruik gemaakt van onder andere onderstaande materialen/methodieken:

- Boekjes van Veilig leren lezen
- Leesinstructie en wisselrijtjes van Zuidvallei
- Werk- en leesbladen van het Estafette lezen
- DMT oefenteksten
- Ralfi lezen
- Letterster

Stappenplan bij vermoedens van dyslexie

Stappenplan

Stap 1: Signaleren na meetmoment 1

Het signaleren van een vermoeden van dyslexie is een gedeelde zorg van de leerkracht en de interne begeleiding.

Signaleren doen we aan de hand van:

- Methodegebonden toetsen
- Niet-methodegebonden toetsen (Cito-toetsen)
- Groep-/leerlingbespreking: signaleren en bespreken van de achterstand. Hier wordt ook besproken welke begeleiding die leerling de afgelopen periode heeft gehad en hoe het vervolg eruit zal zien

Stap 2: Inzetten extra hulp op zorgniveau 2

- Verlengde instructie
- Extra instructie

In de groepsbespreking staat beschreven wie verlengde en/of extra instructie krijgt en op welke manier dat wordt gedaan.

Stap 3: Meetmoment 2

- Afname niet-methodegebonden toetsen (Cito-toetsen)
- Groepsbespreking

In januari en juni vindt er een evaluatie plaats tijdens de groepsbespreking. Op dit moment wordt de gemaakte groei van de leerlingen in het dyslexieprotocol bekeken. Er kan dan besloten worden om een leerling in een ander zorgniveau in te delen.

Stap 4: Inzetten extra hulp op zorgniveau 3

- De leerlingen krijgen extra en verlengde instructie
- Er wordt een handelingsplan gemaakt voor lezen en/of spelling
- Hiernaast wordt er een andere methode gebruikt dan de methode die in de klas gehanteerd wordt (bijvoorbeeld Connect, Ralfi en Pravoo)
- 60 minuten lezen per week of 40 minuten lezen en 40 minuten spelling per week
- De begeleiding vindt plaats in een kleine groep van maximaal 4 leerlingen onder begeleiding van de leerkracht

Stap 5: Meetmoment 3

- Afname niet-methodegebonden toets
- Groepsbespreking
- Evaluatie handelingsplan lezen en spelling
- Verwijzing naar RID of Bazalt voor onderzoek naar de aanwezigheid van dyslexie/ bespreken hoe het traject moet worden voortgezet of afgesloten

Dyslexieonderzoek

Waar kan er onderzoek gedaan worden naar dyslexie?

Ouders-verzorgen melden zelf het kind aan voor onderzoek bij:

- RID
- Bazalt
- Overige instellingen naar keuze. Hierbij is het belangrijk om te vermelden dat het niet overal mogelijk is om een vergoed dyslexieonderzoek te laten doen.

Dyslexieonderzoek buiten de vergoedingsregeling

Indien een leerling niet in aanmerking komt voor de vergoede regeling, vanwege niet voldoen aan het achterstandscriterium, dan vindt er een gesprek plaats tussen de ouders en de intern begeleider. Het is dan niet mogelijk om het onderzoek te laten vergoeden door school. Als de ouders toch een onderzoek naar dyslexie willen, dan kan dit bij een extern bureau (op eigen kosten) worden aangevraagd. De school kan deze organisatie wel de handelingsplannen aanleveren en de intern begeleider kan meedenken over een geschikte organisatie voor een dyslexieonderzoek.

Individuele behandeling van ernstige, enkelvoudige dyslexie

De diagnosticus stelt vast of er bij de leerling sprake is van ernstige enkelvoudige dyslexie. Deze leerling komt in aanmerking voor een vergoede behandeling.

Vergoedingsregeling

Er is alleen vergoeding bij vaststelling van ernstige enkelvoudige dyslexie. Het onderzoeksbureau start een onderzoek op basis van het dossier en de interventies. Het oordeel van de onderzoekers is bepalend voor een vergoeding voor dyslexieonderzoek en/of dyslexiebehandeling. De dyslexiebehandeling geldt als geoorloofd verzuim, waarvoor de school vrij mag geven. Dit betekent dat de behandeling onder schooltijd plaats mag vinden.

Wel dyslexieverklaring, geen behandeling

Leerlingen die niet voldoen aan het achterstandscriterium, kunnen mogelijk wel dyslectisch zijn. Diagnostiek kan wel plaatsvinden, maar er volgt geen vergoede behandeling. Er is geen sprake van ernstige, enkelvoudige dyslexie. Wel krijgen deze leerlingen een dyslexieverklaring en mogen zij gebruik maken van de compenserende en dispenserende maatregelen. Voor meer informatie verwijzen we naar www.stichtingdyslexienederland.nl, www.balansdigitaal.nl of www.dyslexiecentraal.nl.

Na dyslexieonderzoek

Als er dyslexie is vastgesteld bij een leerling is het belangrijk dat de aangeboden ondersteuning voortgezet wordt. Leerlingen met dyslexie hebben veel herhaling en oefening nodig. Als deze herhaling en ondersteuning niet meer geboden worden, zullen de achterstanden van de leerlingen ten opzichte van de klasgenoten groter worden.

Afspraken over (extra hulp) in de klas voor leerlingen met dyslexie

Op de Leyenburgschool vullen wij met behulp van de dyslexieverklaring een dyslexiekaart (zie bijlage 1) in voor de leerling. Het onderwijsaanbod wordt afgestemd op de onderwijsbehoeften van de leerling. De inhoud, de frequentie van de (extra) begeleiding en de ondersteuning van de leerkracht worden hierin vastgelegd. De ouders worden op de hoogte gesteld. Belangrijk is dat deze kaart jaarlijks of bij veranderende omstandigheden wordt aangepast. De ondersteuningsbehoeften op dit gebied kunnen veranderen!

Compenserende maatregelen

Het is van belang om per leerling ieder jaar te bekijken wat er nodig en mogelijk is. De volgende maatregelen zijn mogelijk.

Compenserende maatregelen voor lezen:

- Teksten in de klas laten voorlezen door andere leerlingen of door de docent zelf
- Opdrachten op schrift met meer witruimte tussen de verschillende opdrachten
- ICT-hulpmiddelen toestaan bij lezen
- Extra tijd geven voor oefeningen en opdrachten

Compenserende maatregelen voor spellen en schrijven:

- Kopieën van aantekeningen en bordschema's geven (door docent of medeleerling)
- Hulpmiddelen toestaan
- Spellinglijsten en regelkaarten
- Een laptop (eventueel met spraakherinnering)
- Vergroten lees- en schrijfmateriaal

Compenserende maatregelen voor toetsing:

- Toetsen eventueel mondeling afnemen
- Lettertype vergroten
- Opdrachten voor toetsen verwerken op de computer
- Extra tijd geven voor het maken van een toets
- Kleine gedeeltes van de stof toetsen
- Voorleesfunctie toetsen

Compenserende maatregelen voor beoordeling:

- Aangepaste beoordeling voor spelling op sommige toetsen

Achtergrondinformatie voor leerkrachten en ouders

- www.stichtingdyslexienederland.nl
- www.dyslexiecentraal.nl
- www.steunpuntdyslexie.nl
- www.rid.nl

Bronvermelding

Wentink, H., Verhoeven, L., Van Druenen, M. (2011). Protocol Leesproblemen en Dyslexie. Groep 1 en 2. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Gijssel, M., Scheltema, F. Van Druenen, M. & Verhoeven, L., (2011). Protocol Leesproblemen en Dyslexie. Groep 3. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Gijssel, M., Scheltema, F. Van Druenen, M. & Verhoeven, L., (2011). Protocol Leesproblemen en Dyslexie. Groep 4. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Scheltema, F., Gijssel, M., Van Druenen, M. & Verhoeven, L., (2011). Protocol Leesproblemen en Dyslexie. Groep 5-8. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Stichting Dyslexie Nederland (2008). Dyslexie. Diagnose en behandeling van dyslexie. Brochure van de Stichting Dyslexie Nederland. Geheel herziene versie. (zie digitale versie: www.stichtingdyslexienederland.nl).

Struiksma, C. (2005). Organisatorisch continuüm voor de zorgroute van leerlingen met leesproblemen en dyslexie. Notitie rond 'Tussenvormen' in het kader van het Masterplan Dyslexie. (zie voor digitale versie: www.masterplandyslexie.nl)

Blomert, L. (2006a). Onderzoek t.b.v. de protocollen voor dyslexie diagnostiek en behandeling (eindrapport projectnummer 608/001/2005). Amsterdam: CVZ.